

זכרון עולם

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד

**מרת
ורדה שניצר**

ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"
ע"ש הר"ח ח' ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חז"ם סוכר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

**מאורות
הדף היומי**

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד

ר' משה שניצר

ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, ג' אלול תשפ"ו

מסכת חולין ק"ח-ק"ד ♦ טבול יום ג', ג' - ד', א'

גליון מס' 1421

השבוע בגליון

♦ האם הנבלה מפרישה טעם ללא גבול?
♦ שאלת שלשת הסירים

♦ האם החזיר יהיה כשר לעתיד לבא
♦ מדוע החזיר אינו יכול להסתכל כלפי מעלה
♦ דג בטעם חזיר, ישוב עמנו מן הגלות
♦ סיפורה של חתיכת נבלה שהתגלגלה במספר סירים
♦ גוש נבלה בודד מסוגל לאסור סירים רבים

דף קט/ב חזיר מוחא דשיבטא

האם החזיר יהיה כשר לעתיד לבא

גמרתנו מביאה ציטוט נדיר בשם אשתו של רב נחמן: "כל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה, אסר לן דמא, שרא לן כבדא... חזיר, מוחא דשיבטא...". כלומר, כל דבר שהקב"ה אסר עלינו, הוא העמיד לנו תחליף במקומו. בין הדברים היא מונה את החזיר, שניתן לחוש בטעמו על ידי אכילת מוחו של דג בשם שיבטא, שטעמו דומה לטעם החזיר.

מדוע החזיר אינו יכול להסתכל כלפי מעלה: נידון מרתק ביותר קיים בין רבותינו הראשונים, ואחריהם רבותינו האחרונים, האם אי פעם החזיר בעצמו יהיה מותר באכילה. החזיר הוא בעל החיים המזוהם ביותר והטמא ביותר, כך מגדירו היעב"ץ (בפירושו "זמרת הארץ" על פרק שירה, בסיודורו "בית יעקב"), ולפיכך, החזיר הוא בעל החיים היחיד שלא נמנה בפרק שירה עם שאר בעלי החיים שנמנו בו כל אחד וזמרתו לקב"ה. היעב"ץ מציין: "ואמרו הטבעים [-חכמי הטבע-], כי אינו יכול להסתכל בשמים, וזה מחמת נפילתו בעמקי הקליפות". עובדת היות החזיר מוקצה מחמת מיאוס, הופכת את הנידון למרתק עוד יותר - האומנם בעתיד הוא יהיה מותר באכילה?

"למה נקרא שמו חזיר, שעתיד להחזיר להיות מותר": אכן, למרבה ההפתעה, היעב"ץ (שם) כותב, "ואפילו החזיר, אמרו רז"ל שעתיד הקב"ה להחזירו לנו ולהתירו!" כאשר "יעביר הקב"ה רוח הטומאה מן הארץ". גדולי ישראל נוספים מזכירים ידיעה זו כברורה ומוסכמת, כך כותב בעל ה"מרכבת המשנה" (אבות פ"ו משנה ב'): "וגם כן החזיר, כמו שאמרו ז"ל, עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירו לישראל". ה"אור החיים" (ויקרא יא/ב) כותב: "למה נקרא שמו חזיר, שעתיד להחזיר להיות מותר". הוא מסביר, כי בעתיד הוא יתחיל להעלות גרה ויהיה בעל סימני טהרה. הרדב"ז (ח"ב סימן תתכ"ח) מזכיר גם הוא מדרש זה אך הוא מסתייג מלפרש אותו כפשוטו: "וכבר נשאלתי... שאמרו... שעתיד הקב"ה להחזירו לישראל", והוא משיב "לא שיותר להם בשר חזיר חס וחלילה", אלא שיהיו ישראל יושבים בארצם שאננים ושלווים, כאילו אין דבר בעולם שאינם רשאים לעשותו.

דבר העורך

גנב שכזה

תכונה רבתי ניכרה בביתו הגדול של גביר העיירה. בתו המהוללה נכנסה זה מכבר בברית האירוסין ועתה הגיע עת דודים. בעוד ימים מספר יחגגו בני העיירה את שמחת כלולותיה עם חתנה המהולל שנבחר בקפידה מתוך שלל הצעות שהוגשו על ידי שדכנים מנוסים בשידוכים כגון דא.

יודעי דבר סיפרו שהגביר הבטיח לבתו סכום עתק כנדוניה, ואף התחייב לזון את הזוג לכל ימי חייו, והשמועות הנוספות בדבר החתונה האגדית שעומדת להיערך רק הגבירו את ציפיתם של בני העיירה לקראת החתונה.

דירה מפוארת ייחד הגביר לחתן שהגיע אל העיירה ממקום מגוריו הרחוק מספר ימים לפני החתונה. החתן כמעט ולא יצא מפתח דירתו. הוא היה מרותק לארון הספרים שהיה עמוס בספרי קודש נדירים, ולמעט אנשים בודדים, לא ראה איש את פניו.

לעילוי נשמת

ר' משה שניצר ז"ל ב"ר מנחם מנדל ז"ל

נלב"ע ג' באלול תשס"ז **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

מרת **מירב פורשטיין** ע"ה

ב"ר מרדכי ז"ל

נלב"ע ב' באלול תשע"ה

תנצב"ה

זעילוי נשמת

ר' **אריה יהודה ליב יפה** ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל

נלב"ע ב' באלול תשכ"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י בניו **דוד ושלמה יפה** שיחיו - פ"ת

לעילוי נשמת

הר"ר **יחיאל מאיר ברנד** ז"ל ב"ר יששכר דב הכהן ז"ל

נלב"ע ז' באלול תשמ"ח **תנצב"ה**

הונצח ע"י בנו ידידנו הר"ר **אפרים ברנד** ומשפ' שיחיו - גבעתיים

זעילוי נשמת

הר"ר **חיים הילל** ז"ל

ב"ר שמואל ז"ל

נלב"ע ה' באלול התשנ"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

דג בטעם חזיר, ישוב עמנו מן הגלות: דברי המדרש הללו היוו דבר פלאי כל כך, עד שבעל ה"אור יקרות" (מדרש רבה, פתיחה לאיכה פ"ד) מנסה להבין את המדרש על פי גמרתנו. בזמן שאבותינו גלו מארצנו, נדדו עמם מאות מינים של דגים, חגבים ועופות, וכולם חזרו עמם בשובם מגלות בבל, אך דג אחד לא שב עמם מפני חולשתו (עיי' "ענף עץ אבות" שם), הלא הוא... השיבוטא שטעמו כטעם החזיר. יתכן, הוא אומר, שלעתיד לבוא, בשוב ה' את שיבת ציון, ישוב גם ה"שיבוטא" למקום גידולו, וזו היא הכוונה שלעתיד לבוא יהיה ניתן לאכול חזיר.

היו מגדולי ישראל שטענו, כי מדרש זה לא היה ולא נברא, חכמינו ז"ל מעולם לא אמרו שלעתיד לבוא הקב"ה יתיר את החזיר (בעל "סדר הדורות" ב"ערכי הכינויים" אות ח' - חזיר, בעל ספר המצרף, ספר קדמון לר"מ קוניץ).

גלגולו של מדרש: לאחר כל אלו, מעניין להיווכח כי רבינו בחיי (ויקרא, שמיני י"א), שחי לפני כשבע מאות שנה, וככל הנראה חיבורו לא הופץ במקומותיהם של גדולי ישראל שעסקו בזמנו בנידון, כותב כיצד התגלגל 'מדרש' זה אל חיי אומתנו. מלכות אדום, מכונה לא פעם 'חזיר'. במדרש תנחומא יש מספר נוסחאות, מה טעם וסיבה לדבר, ואחת הנוסחאות גורסת: "שעתיד הקב"ה להחזירו לנו". כותב רבינו בחיי "וההמון מבינים שהחזיר יהיה טהור לישראל", אך האמת היא, כי כוונת המדרש היא שאדום מכונים חזיר, מלשון חזרה, שהקב"ה עתיד להחזירם לעם ישראל - בעוד שבתקופת הגלות הם ניתבו את כוחותיהם להציק לעם ישראל, לאחר ביאת המשיח, יחזירם הקב"ה לשרתנו.

דף קיא/ב קדרה שבישל בה בשר

סיפורה של חתיכת נבלה שהתגלגלה במספר סירים

בסוגיות בהן אנו עוסקים בתקופה זו, אנו לומדים על כך שטעמו של מאכל בטל בשישים, מפני שהוא אינו מסוגל להשפיע טעם מורגש על מאכל אחר הגדול פי שישים ממנו. במאמר הבא, נכניס את מצקתנו למספר סירים שאירעה בהם תערובת איסור והיתר, ותוך כדי כך תעלה בליבנו תמיהה גדולה ועצומה, עד אשר נישבה על ידי הסברו הנהיר של ה"חזון איש" זצ"ל (סימן ל"ג ס"ק ב').

גוש נבלה בודד מסוגל לאסור סירים רבים: מעשה בחתיכת בשר נבלה שנפלה לסיר בשר כשר, ולאחר בדיקה מעמיקה התברר, לצערו הרב של בעל הסיר, כי תכולת הסיר אינה פי שישים מגודלה של חתיכת הנבלה, ולפיכך, כל הסיר נאסר באכילה. אין מה לעשות. לרוע מזלו של בעל הסיר, בעודו אווז בידו את חתיכת הנבלה ומספר לבני משפחתו על שאירע, היא החליקה מידו וצנחה לתוך סיר בשר נוסף... ובדיקה קצרה העלתה, כי גם תכולת הסיר הזה אינה פי שישים מחתיכת הנבלה. הרמ"א ("שולחן ערוך" יו"ד סימן צ"ח סעיף ד') פוסק, כי תכולת שני הסירים אסורה באכילה!

האם הנבלה מפרישה טעם ללא גבול? הקדשת מעט מחשבה למקרה זה, תעלה פליאה עצומה בליבו של המתבונן. הגע עצמך, אם תכולת שני הסירים הללו היתה מרוכזת בסיר אחד, הכל היה בא על מקומו בשלום, משום שבשניהם גם יחד יש פי שישים ויותר מחתיכת הנבלה, ואנו יודעים, כי מאכל אינו יכול להשפיע טעם על כמות המרובה ממנו פי שישים ויותר. במקרה שלפנינו, אסרנו לאכול את תכולת הסיר הראשון, מפני שהוא בלע את הטעם שהופרש מחתיכת הנבלה. הוי אומר, שחתיכת הנבלה כבר הפרישה טעם מתוכה, ולא נותר בה טעם כפי שהיה בה בתחילה. מעתה, כאשר היא נפלה לסיר השני, הרי היא בעלת טעם טפל, זניח ובלתי משפיע; מדוע, איפוא, כאשר היא צנחה אל הסיר השני, אנו מתייחסים אליה כאל חתיכת נבלה בימי עלומיה.

שאלת שלשת הסירים: שאלה דומה לזו, ולא פחות מתמיהה, היא 'שאלת שלושת הסירים'. נניח ששלושה סירים גדושי בשר, ניצבים במקום מסוים, ושלוש חתיכות קטנות של נבלה נפלו לתוך הסירים, חתיכה אחת לכל סיר, ותכולת כל סיר היא פי מאה מן הנבלה, הרי שלא נוצרה כל בעיה. כעת, אם יוציאו את חתיכות הנבלה מתוך הסירים וישומו ויכניסו אותן לתוך הסירים, עדיין לא נוצרה כל בעיה, אנו לא נתייחס למקרה זה כאילו לכל סיר הוכנסו שתי חתיכות נבלה, שהרי אותה חתיכה עצמה נכנסה פעמיים לתוך אותו הסיר, וטעמה לא הוכפל.

והנה, אם רק יתבלבלו היוצרות, ובמקום להחזיר כל חתיכת נבלה אל הסיר שממנה הוצאנו אותה, נחליף בין הסירים, וניתן בכל אחד מהם את חתיכת הנבלה שלפני כן נפלה בסיר האחר, פוסק ה"שולחן ערוך" (יו"ד סימן צ"ט סעיף ו'), כי תכולת הסירים אסורה באכילה, משום שאנו מתייחסים למקרה זה, כאילו לכל אחד מן הסירים נפלו שתי חתיכות! מהו ההסבר לכך, כיצד ניתן להבין זאת? ובכן, התשובה פשוטה עד מאד. איש אינו יכול לדעת באיזה סיר חתיכת הנבלה פלטה את טעמה, ומשכך, מחמת הספק כל הסירים אסורים, שמא באחד מהם שתי חתיכות נבלה פלטו את טעמן.

האומנם כן? כל עוד מדובר בשני סירים, הסבר זה מובן ותקף. ברם, כאשר מדובר בחתיכת נבלה שנכנסה ויצאה לתוך שלושה וארבעה סירים, הרי שיש להתיר את אכילת כולם, שכן, ברור לנו כי חתיכת הנבלה לא פלטה את טעמה כי אם באחד הסירים, ורוב הסירים כשרים, ומשכך, יש להכשיר את תכולת כל הסירים, מדין ביטול ברוב!

גדר איסור תערובת - עד שלא מוכח אחרת, האיסור וודאי: מכח שאלה זו ודומותיה, ה"חזון איש" זצ"ל הניח יסוד חשוב ביותר בהלכות תערובת. כאשר חז"ל אסרו אכילת תערובת היתר

יום השישי של ערב שבת ה"אוף רוף" החל בהכנות קדחתניות של משפחת הגביר ומשרתיו. במטבח ביתו של הגביר עמלו המבשלות על הכנת המאכל המרכזי של ה"קידוש", הלא הוא הקוגל המסורתי. כמנהג אותם ימים, הכינו עובדי המטבח כמות אדירה של בצק שהוכנסה לקערה, או יותר נכון, לחבית אדירת ממדים, והניחו את הבצק בשמש החממה כדי שיתייבש. כעבור זמן מה, אמריו היו המומחים לפרוס רצועות דקות וארוכות מן הבצק, וכך נוצרו האיטריות שמהן הכינו את הקוגל המיוחל.

אותה שעה הניח החתן על אדן חלון חדרו את אחד הספרים שבהם למד, ושאף מלא ריאותיו אוויר בריא וצח, תוך כדי עיונו בספר. זעקות הפועלים שנשאו את חבית הענק שבה היה הבצק, וקריאות העידוד של מנהל המטבח, עוררוהו משרפיו, והחתן הביט בעניין רב בכמות הבצק הגדולה אותה שעה, התבונן גם תרגול נמרץ בנעשה, וממחשבה למעשה, קיפץ אדום הכרובלת במלא מרצו אל מרכז העיסה, והחל מנקר בה במלא כוח, תוך כדי השמעת קרקורים עזים.

החתן, שקע שוב בספרו, והנה יצאה הכלה מן הבית והבחינה בקוגל ובתרגול וחמתה בערה בה. ללא אומר ודברים אחזה הכלה בתרגול המבוהל והטיחה את ראשו בקיר. לאחר דקות מספר, נשא החתן את ראשו והבחין בתרגול המת המוטל על הארץ. לשאלתו מה אירע לו, השיב אחד מעובדי המטבח, כי הכלה פרקה את זעמה על התרגול שניקר בקוגל.

בו ברגע החליט החתן: איני רוצה להנשא לה! לבו הרגיש ומידותיו הרחומות, לא יכלו שאת את אכזריותה של הנערה, שבאה לידי ביטוי מוחשי לנגד עיניו. מיד סגר החתן את ספריו, חבש את בגדיו העליונים והפנה את פניו לבית המדרש. טובי הלומדים של העיירה שקועים היו באהלה של תורה ואיש לא שם את ליבו אל ההלך שפסע רכות לעבר בימת בית הכנסת.

קופת הצדקה שניצבה על הבימה, היתה מלאה עדיין במטבעות שונים ושולשול אליה בתפילת שחרית, והחתן החל מקרב את ידיו באיטיות לעבר הקופה. איש עדיין לא הבחין. החתן קרב את הקופה אל קצה הבימה, פתח את המכסה של הקופה, ולפתע השליכה ארצה.

הס השלך בבית הכנסת. תוך זמן קצר נדמו קולות המטבעות שהתגלגלו בחופזה על רצפת העץ, ועיני הכל נעצו בהלך שהסתתר מאחורי הבימה. כעבור זמן לא רב, מצא את עצמו הגנב מציץ אל הרחוב מבעד לסורגים. כבכל קהילה מסודרת בימים ההם, גם קהילה זו ייחדה חדר מסוגר על מנעול וברח שיועד לטיפוסים מפקקים שנקלעו לקהילה וחוללו בה שמות.

שבת המלכה פרסה את כנפיה על העיירה, וגם על הגביר שהמתין זה זמן רב לחתן שיתלווה אליו לבית הכנסת. מחדרו ראה האסיר את בני הקהילה הלבושים חגיגית, נכנסים בזה אחר זה אל בית הכנסת הסמוך. הדי קולות התפילה הגיעו לאזניו, והוא התאמץ ככל יכולתו להשתתף בתפילת הציבור.

החתן עמד בדביקות והתנועע במרץ עם קולות שירת "לכה דודי" שבקעו מבית הכנסת, כאשר הוא חש כי זוג עיניו בוערות נעוצות בו. מן העבר השני של הסורגים עמד הגביר, ה"שווער", המום ונדמה כולו. עיניו הרושפות איימו להפוך את החתן לגל עצמות. בושות שכאלו. מאן דהוא שהבחין כי הגביר מחפש את חתנו, חיבר מאורע למאורע והבין כי החתן המהולל, הוא הוא הגנב המושחת. **במצאי** שבת סולק ה"גנב" מן העיירה בבושת פנים, כאשר הכל מהללים ומשבחים את מזלו של הגביר ובתו, שלא נישאה לגנב פוחח שכזה.

בגפו יבוא, בגפו יצא. ה"ח"ת" שב אל בית הוריו הנדהמים, ששמעו מפיו את דבר המעשה, כאשר הוא מסביר להם, כי לא עלה על דעתו לבייש בת ישראל, ולפיכך, העמיד פנים כגנב, ובלבד שלא להכלים את פניה!!!

חלפו שנים. ה"ח"ת" הגנב" התפרסם בעולם היהדות **כרבי העשיל מקראקא זצ"ל**, רבם של הש"ך, ה"נחלת שבעה", ורבים מגדולי הפוסקים שלאחריו.

לאורם נלך. גדולי הדורות הנחילו לנו במעשים את הדרך הראויה לילך בה, לעידון המידות ולהתחשבות בזולת.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: תד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף קח/ב לא תבשל גדי בחלב אמו

אברהם אבינו הקפיד על הרחקות בין בשר וחלב

ידוע מאמר חז"ל (יומא כח/ב ועוד): "קיים אברהם אבינו כל התורה כולה אפילו עירובי תבשילין". יש מפרשים שאין הכוונה למצוות **עירובי תבשילין** אלא **לתבשילים מעורבים**; כלומר, הוא לא אכל בשר מעורב בחלב, ואף לא חלב אחר בשר, אלא רק חלב ואחריו בשר כמו שנאמר "ויקח חמאה וחלב" ואחר כך "ובן הבקר אשר עשה..." (דעת זקנים מבעלי התוספות, וירא).

דף קט/ב כל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה

טעם אסור במן

החיד"א מספר, כי נשאל על ידי גביר, מאחר שניתן היה לטעום במן שירד מן השמים את כל סוגי הטעמים, מה היה, איפוא, דינו של אדם אשר ביקש לטעום טעם של מאכל אסור, האם הוא עבר בכך על איסורי מאכלות?
הלה לא עבר כלום, השיב לו החיד"א. שכן, בטעם של איסור לבד אין שום חשש. ראה לכך מסוגיותינו המביאה מאכלים שונים הדומים בטעמם למאכלות אסורות, והם מותרים באכילה... ("פתח עינים"; "כמוצא שלל רב" שמות, ר"י).

דף ק"א רמי בר תמרי דהוא רמי בר דיקולי

יש לעשות הכל כדי שלא להזדקק לבריות

הבה נתאר לעצמנו את המקרה המתואר בגמרא: אדם מגיע לסורא בערב יום כיפור. הוא חולה מעיים, ללא בגדים משלו, ועליו לסעוד את לבו לפני היום הקדוש. והנה, הוא אינו מתדפק על פתחי יהודים רחמנים בני רחמנים, אלא מחפש כחל (חלק של הבהמה), ומבשל אותו בחרצנים ישנים!!! הייתכן???

בוא וראה - הסיק הגר"ח שמואלביץ זצ"ל - כמה היה ברור לו שיש לעשות הכל כדי שלא להזדקק לבריות!... ("שיחות מוסר"; מוח ולב, ל"ד).

דף ק"א אפקינהו כולי עלמא לכחלינהו

מנהג זריקת בני מעיים לעופות בערב יום הכיפורים

בכתבו את סדר יומו של היהודי בערב יום הכיפורים, כותב הטור (או"ח סי' תר"ה): "ומה שרגילין לזרוק את בני מעיו [- של התרנגול שנשחט לכפרות -] על הגג כדי ליתנם לעופות, יש להביא ראייה קצת מההיא דמסכת חולין רמי

ואיסור, הם לא העמידו את דבריהם על הספק, הם לא קבעו כי מאחר שאין בהיתר שישים כנגד האיסור, אזי יש להסתפק שמא טעם האיסור התפשט על פני ההיתר והוא מורגש בו. אלא הם קבעו, כי נטל ההוכחה מוטל על המבקש לאכול את התערובת, ועד שלא יוכח מעל לכל ספק, כי טעם האיסור לא התפשט, יש להתייחס אל כל מקרה **כאילו הוא וודאי**. כך היה גדר האיסור.

מעתה, גם כאשר חתיכת בשר טרף נפלה לעשרות סירים, בזה אחר זה, עד שלא נדע באיזה סיר היא הפרישה את טעמה, שומה עלינו לאסור את כל הסירים מחמת חשש, שמא דווקא בסיר פלוני היא פלטה את טעמה.

דף ק"א/ב וליטעמיה קפילא ארמאה

הרב שסמך על היהודי שסמך על הגוי

ה"שולחן ערוך" (י"ד סימן צ"ב סעיף א') פוסק: "כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב רותח, טועם העובד כוכבים הקדירה, אם אמר שיש בה טעם בשר, אסורה. ואם לאו, מותרת, אפילו בפחות משישים".

פסק הלכה זה מבוסס על גמרתנו. כידוע, מאכל טרף שהתבשל עם מאכל כשר, אוסר את המאכל הכשר, אלא אם כן המאכל הכשר הוא פי שישים בגודלו מן המאכל הטרף, ואזי המאכל הכשר מבטל את המאכל הטרף. גמרתנו מוסיפה, כי ניתן לתת ל"קפילא ארמאה" - טבח נכרי- לטעום מן המאכל הכשר כדי לשמוע את חוות דעתו, אם מורגש בו טעמו של המאכל הטרף.

נכשוחש הטעם כבר לא מה שהיה... היתר זה אינו גורף, ויש לו מספר סייגים, ביניהם הגבלה מעניינת המובאת ב"דרכי תשובה" (סימן צ"ב ס"ק ז'), כי אין לסמוך על טעמו של ישיש שמלאו לו שמונים, משום שזקן עם הארץ ובעל חטא, מאבד את חוש הטעם בגיל זה... כמו כן, ניתן לסמוך גם על נכרי שאינו טבח, ובתנאי שלא יידע שמסתמכים עליו, אלא יאכילוהו לפי תומו את המאכל (עיין "שולחן ערוך" י"ד סימן צ"ב סעיף א' וסימן צ"ח סעיף א', וש"ך שם ס"ק ב').

הרמ"א - נהגו שלא לסמוך על טעימת נכרי: הרמ"א (שם) מוסיף על דברי ה"שולחן ערוך" הגהה קצרה: "ואין נוהגים עכשיו לסמוך על נכרי ומשערינן הכל בשישים" [בטעמו של דבר עיין חידושי רעק"א אגור ב"שולחן ערוך" שם]. האשכנזים, איפוא, נהגו להחמיר שלא לסמוך על המובא בגמרתנו, שניתן לתת לנכרי לטעום מן המאכל.

האם ניתן לסמוך על יהודי: טרם נעמוד על צדדי המחלוקת, נציין מחלוקת נוספת בין הפוסקים והיא, האם לדעת הרמ"א ניתן לסמוך על יהודי שטעם את התבשיל וחיווה את דעתו כי אין בו טעם אסור (ש"ך שם ס"ק ה' ועיין שם ב"פתחי תשובה" ס"ק ג').

היאך יתכן שיהודי יאכל מאכל ספק טרף כדי לעמוד על טעמו? ובכן, האפשרויות לכך כה רבות, למשל, יהודי שאסר על עצמו בנדר לאכול מאכל מסוים, ומאכל זה נפל לתוך תבשילו. כל היהודים אינם מנועים מאכילת תערובת זו, ולפיכך, כל אחד, לבד מן הנודר רשאי ויכול לבדוק את המאכל (ש"ך שם).

לפנינו שתי מחלוקות, האחת אם ניתן לסמוך על טעימת נכרי, והשניה, לדעת האוסרים, אם ניתן לסמוך על טעימת יהודי. בספר "בדי השולחן" (סימן צ"ח ס"ק ד') מביא הסבר מעניין ביותר למחלוקת אלו.

חוש הטעם כהה במהלך הדורות: ראשית, נברר, מדוע הרמ"א החמיר שאין לסמוך על נכרי. בעל ה"מנחת כהן" זצ"ל (ח"א סוף פ"ז) כתב, כי מחמת סיבות שונות, פחתה האמינות של העכו"ם, וממילא לא ניתן לסמוך עליהם כאשר הם מחווים את דעתם לגבי טעם המאכל. ואילו מדברי בעל הלבוש (הביאו הש"ך) עולה, כי הרמ"א הורה כן, לאחר שבמשך השנים כהה כושר ההבחנה של בני האדם, ושוב אין מומחים עד כדי כך שיש באפשרותם להבחין בטעם קלוש המעורב במאכל. מעתה, כאשר נבקש לבדוק אם ניתן לסמוך על טעימת יהודי נמצא, כי הדבר תלוי בשני ההסברים הנזכרים. שכן, אם הוראתו של הרמ"א מבוססת על חשד לאי אמינותו, הרי שבנוגע ליהודי חשש זה אינו קיים. ברם, אם חושי הטעם של בני האדם איבדו מזוהרם, אין הבדל בין יהודי לנכרי, לשונם של הכל תפלה משל אבותיהם.

להלכה, בדיעבד ניתן לסמוך על טעימת ישראל ("בדי השולחן" שם).

כך ניצל העוף מפח האשפה: משהגענו עד הלום, בלתי ניתן להתעלם מהברקה גאונית המיוחסת לגאון מטעפליק, רבי שמשון אהרן פולנסקי זצ"ל, ששימש כרבה של שכונת בית ישראל בירושלים לפני שנים רבות באחד הימים הובא לפניו עוף כשר, שהתבשל בטעות עם מאכל טרף. מאחר שהאשכנזים נוהגים שלא לסמוך על נכרי שיטעם את העוף ויאמר אם טעם המאכל הטרף מורגש בו, ברור היה לכל, כי איש לא יזכה ליהנות מן העוף. ברם, להפתעת הכל, הגאון מטעפליק הורה לתת חתיכה מן העוף לנכרי, כדי שיטעמנה. לכשדווחו לו כי הנכרי אמר שאינו מרגיש טעם שונה בעוף, הורה הגאון לתת חתיכה מן העוף ליהודי בן עדות המזרח, אשר רשאי לאכול מן העוף לאחר טעימת הנכרי, שהרי לדעת ה"שולחן ערוך", גם בימינו סומכים על טעימת נכרי. מעתה, לאחר שהיהודי יאכל מן העוף ויצהיר כי אין בו טעם שונה, גם האשכנזי בעל העוף יהא רשאי לאכול ממנו, שהרי יהודי טעם אותו והצהיר כי לא השתרבב אליו כל טעם שונה... ("מאור השבת", ח"ב, עמ' תקל"ה) [כאמור, הוראה זו מיוחסת' על פי השמועה לגאון מטעפליק, אך השמועה אינה מבוססת דיה כדי לסמוך עליה כפסק הלכה]

דף קיג/א אין הבשר יוצא מידי דמו אלא א"כ מולחו יפה יפה

מליחת בשר קפוא

אחת הפעולות הנדרשות להכשרת בשר לאכילה, היא המליחה. לאחר שחיטת בעל החיים, בדיקתו וניקורו, יש למלוח את בשרו "יפה יפה" כלשון גמרתנו. ראוי לציין, כי יש אומרים ("בית יוסף" יו"ד סימן ס"ט אות י"ט בדעת הגאונים) שהמלח אינו מוציא את כל הדם, אך הוא גורם לכך, שכל הדם שהיה עשוי לצאת בשעת בישול הבשר, ייצא עם המלח, ואילו הדם שנשאר ולא יצא, אינו אסור באכילה, שכן, הדם שנאסר באכילה הוא זה שפרש מן האיברים. ויש חולקים (עיין פמ"ג בפתיחה להל' מליחה ד"ה העיקר ה' בשם הרשב"א) וסוברים, כי המליחה מוציאה את כל הדם הנמצא בבשר, והדם היוצא לאחר מכן אינו אלא 'מוהל' הנראה כדם. לכל הדעות, בשר שלא נמלח והתבשל, נאסר באכילה, משום שהדם נפלט ממנו בשעת הבישול והפך לדם אסור, ולאחר מכן הוא שב ונבלע בבשר.

הקבלה המסורה בידינו, כי בשר שנמלח לא יפלוט דם בשעת בישולו, מתייחסת לבשר ומלח במצב טבעי, אך כל שינוי בטבעם או בתנאי אחזקתם, דורש בדיקה מדוקדקת, אם אין בכך כדי לערער את הנוסחה המקובלת, כי בשר מלוח אינו פולט דם בשעת הבישול. נידון זה התעורר ביתר שאת כאשר החלו לשנע בשר קפוא ממדינה למדינה, והפוסקים דנו בנושא בהרחבה, כדלהלן.

אין למלוח בשר שעברו עליו שלשה ימים: על כך ששינוי במצבו של הבשר מגביל את פעולתו של המלח, אנו למדים כבר מהוראת הגאונים ("תשובות הגאונים", הובא בטור יו"ד סימן ס"ט), כי אין טעם למלוח בשר שעברו עליו שלושה ימים מעת שחיטתו, שכן, דם בעל החיים התייבש והמלח אינו מסוגל לשאוב אותו, ואזי, בשעת הבישול, הוא ישוב להיות נוזלי, ייצא מן הבשר וישוב אליו, ויאסור אותו. הוראה זו נפסקה להלכה ("שולחן ערוך" יו"ד סימן ס"ט סעיף י"ב). הרשב"ש (שו"ת סימן תקס"א) מוסיף, כי גם מן הגמרא (כתובות ע"ב) מוכח כן, שהרי היא קובעת כי מכה בבשר מגלידה לאחר שלושה ימים (ראה בשו"ת "יביע אומר" יו"ד ח"ב סימן ד', ח"ז סימן ד', בדבר חילוקים שונים בין הנידון לראיה).

האם בשר קפוא נשמר בדיוק כשהיה: כאשר הפוסקים נדרשו לדון לגבי בשר קפוא, השאלה שעמדה בפניהם היתה, אם הקפאת בשר משמרתו בדיוק באותו מצב שבו היה נתון בעת הקפאתו. שאלה זו היתה אקטואלית מאז ומעולם בארצות הקור, שבהן אפשר היה להקפיא את הבשר בימות החורף (עיין "ערוך השולחן" שם ס"ק ע"ט), והיא התעוררה ביתר שאת עם השינוע המסחרי של מוצרי מאכל קפואים מחוץ לחוף, ביניהם בהמות שנשחטו בארץ נכר, הוקפאו על כרעיהן ועל קרביהן, ללא ניקור ומליחה, והובלו לארץ היעד, שם הופשרו. מאחר שמרגע שחיטת הבהמות ועד למליחתן חלפו ימים רבים, התעוררה השאלה אם ניתן למולחן, שהרי חלפו שלושה ימים מעת שחיטתן.

מרבית גדולי הפוסקים בשמונים השנים האחרונות התייחסו לשאלה זו ופלפלו בה רבות, והדעות חלוקות. רבים הם המתירים למלוח בהמות אלו, שכן, לדעתם, ברגע הקפאתן, משתמר מצבן כפי שהיה בשעת ההקפאה, הדם אינו מתייבש יותר. מעתה, עם הפשרתה, לפנינו בהמה במצב של בהמה שנשחטה לפני יום אחד בלבד, ומותר למולחה ולאוכלה ("ערוך השולחן" שם, ועיין שו"ת "שרידי אש" ח"ב סימן י"ד).

יש מן הפוסקים, שביקשו לאסור מליחת בשר שהיה קפוא, מחשש שבמהלך ההקפאה, חלו אי אלו שינויים בבשר, אם גם בלתי מורגשים בעליל, ומניין לנו שבכוחו של המלח להוציא את כל הדם הנדרש מבשר זה שעבר תהליכים שאינם טבעיים לו (עיין שו"ת "ישיביל עבדי" ח"א יו"ד סימן ג', ועיין "מנחת יעקב" סימן י"ד, הובא ב"באר היטב" סימן ס"ט ס"ק ח').

יש לציין, כי רבים וגם טובים (עיין שו"ת "שבט הלוי" ח"ב סימן כ"ה) משתדלים להימנע מאכילת בשר שנמלח לאחר הקפאתו, גם מחמת בעיות נוספות הכרוכות בהקפאתו (עיין שו"ת "ישיביל עבדי" שם), ביניהן, שההקפאה עלולה להצמיח את כלי הדם ולמנוע מן הדם להיספג אל המלח [ראה בהרחבה דף צג/ב מאמר "מריטת נוצות התרנגול לפי ההלכה"]. להלכה, הורה הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" יו"ד ח"א סימן כ"ז) כי לכתחילה יש להימנע מכך, אך בדיעבד ניתן לסמוך על המקילים, ובלבד שהבשר הוקפא באופן מוחלט והפך קשה כאבן.

בר תמרי איקלע למערבא מעלי יומא דכפורי חזא דקא שדו כבדא וכו' ולייא אזיל שקלינהו משום דהאידיגא דהיתרא שכיח טפי".
כבר בתקופת הגמרא, איפוא, נהגו בערב יום הכיפורים להשליך שאריות בשר לפני העופות. טעמו של המנהג מעורר צמרמורת: רחם על אחרים, כדי שבשמים ירחמו עליך...

דף קיג/א לא תאכלו כל נבלה

מומר "בתאבון"...

פעם נזדמן בעל החידושי הרי"ם מגור זצ"ל לביתו של עשיר אחד בשעת אכילה. איחל לו לעשיר "בתיאבון".
ענה זה: אילו היה יודע כבודו שבשר נבלה הוא, לא היה מברכני 'לתיאבון'.
- **אדרבה**, ענה החידושי הרי"ם, מוטב תהא מומר 'לתאבון' ולא מומר להכעיס... (סיפורי חסידים, ראה)

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה' לומדים כמה דקות וחזקים בסיפוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד <
נכשיו *3029

חודש ראשון התנסות חינם

לעילוי נשמת

מרת **צפורה הויזמן** ע"ה
ב"ר יחיאל ז"ל נלב"ע ה' באלול תש"ע
תנצב"ה

הונצחה ע"י בעלה ידידנו
הר"ר **שמואל הויזמן** ומשפחתו שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **נחמה ליבא בטלמן** ע"ה
ב"ר אברהם שמואל מנא ז"ל נלב"ע ז' באלול תשנ"ט
תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **יעקב דב איזלר** ז"ל

ב"ר נחום אורי ז"ל

נלב"ע ביום ט' אלול תש"נ

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **ישראל טמבור** ז"ל

ב"ר נחום אריה ז"ל

נלב"ע ביום ח' אלול תשס"א

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו